

Introducció

Al currículum de Coneixement del medi social i cultural a l'etapa d'Educació primària, i al de Ciències socials a la Secundària obligatòria, s'hi inclouen i preveuen aprenentatges de coneixements bàsics de la història de Catalunya. Al Batxillerat, s'hi inclou una història com a matèria comuna que estudia una visió contemporània d'Espanya i de Catalunya on s'emfatitza el coneixement del segle XX. Aquest ensenyament es completa amb la matèria denominada Història del món contemporani, inclosa a la modalitat d'Humanitats i ciències socials, la qual abasta els segles XIX i XX en el seu context mundial. Així, doncs, pel que fa a l'estudi de la història al Batxillerat, la divisió en períodes se centra d'una manera especial a l'àmbit contemporani.

La matèria optativa d'Història de Catalunya permet aprofundir als coneixements bàsics obtinguts a les etapes anteriors; consolidar les eines intel·lectuals amb la pràctica adequada dels procediments derivats del mètode de la disciplina, i accedir d'una manera sòlida a les dimensions del temps llarg —temps històrics que són fora de la memòria quotidiana, però que es troben al fons de les explicacions més profundes obtingudes per la disciplina històrica—, que ajuden a entendre algunes de les realitats econòmiques, socials, polítiques, artístiques i ideològiques de les persones que viuen a la Catalunya d'avui.

Així, d'una banda, els aspectes bàsics de les etapes anteriors i l'oferta de continguts contemporanis comuns del Batxillerat; de l'altra, la virtualitat educativa d'un estudi del temps llarg amb una metodologia més profunda, i també la voluntat explícita de contribuir a l'explicació de l'entorn nacional d'una manera una mica més densa, pròpia de l'etapa postobligatòria, on l'alumnat ha d'haver arribat clarament al cicle evolutiu de les operacions formals, justifiquen l'oferta de dos crèdits optatius, els quals caldrà que se centrin en l'Edat Mitjana i l'Edat Moderna, denominades així seguint les convencions clàssiques de la historiografia. Amb tot, no es pretén de manera indefugible que l'alumnat que triï aquesta opció hagi d'estudiar tota una llista per ordre cronològic amb la mateixa i regular intensitat des de l'aparició del feudalisme fins al segle XVIII. Tal i com s'ha dissenyat aquesta matèria, són diversos els temaris possibles i els punts d'èmfasi que el professorat pot escollir a l'hora de portar a la pràctica la seva programació a fi d'assolir els objectius terminals que es proposen.

Objectius generals

En acabar la matèria, l'alumne/a ha de ser capaç de:

1. Aplicar a fonts diversificades, de caràcter primari i secundari, sobre la història medieval i moderna de Catalunya, alguns dels procediments derivats dels mètodes de la disciplina històrica, de tal manera que pugui localitzar, identificar, recollir i sistematitzar informacions diverses i comunicar-ne els resultats d'una manera adequada i entenedora.

2. Explicar, situant-los adequadament al temps i l'espai, alguns fets i esdeveniments rellevants de la història medieval i moderna de Catalunya, valorant-ne la significació en el procés històric i les repercussions en el present.

3. Interpretar alguns dels principals processos econòmics, polítics, socials, ideològics i artístics de la Catalunya medieval i moderna, tenint en consideració tant els antecedents històrics com les relacions d'interdependència.

4. Relacionar fenòmens i factors diversos de la història medieval i moderna de Catalunya, com ara les formes de vida quotidiana, les idees socials dominants, les estructures de poder o els instruments de producció i intercanvi.

5. Valorar el coneixement històric com a eina útil per adoptar posicionaments i actituds crítiques personals, bo i argumentant les pròpies idees sobre la societat i revisant-les a partir de les noves informacions, corregint estereotips i prejudicis.

Continguts

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

1. Formació i consolidació de la Catalunya feudal (segles VIII-XII).

1.1. La formació dels comtats catalans. La marxa cap a la independència.

1.2. La feudalització de la Catalunya Vella: processos i estructures resultants.

1.3. Conquesta i repoblació de la Catalunya Nova. Occitània i Aragó.

1.4. Senyors i pagesos: la vida quotidiana.

1.5. L'art romànic. La cultura islàmica a Catalunya.

2. Expansió i crisi (segles XIII-XV).

2.1. L'expansió territorial: aspectes polítics i econòmics.

2.2. Les institucions polítiques de l'Estat català: gènesi i consolidació.

2.3. La crisi de la Baixa Edat Mitjana.

2.4. La vida quotidiana a viles i ciutats. Els jueus i altres minories.

2.5. L'art gòtic.

3. Catalunya sota els Àustria (segles XVI i XVII).

3.1. Catalunya a l'imperi dels Àustria.

3.2. L'Estat català a l'època moderna.

3.3. Economia i societat. El bandolerisme.

3.4. Estudi d'una crisi: la Revolució de 1640 i la Guerra dels Segadors.

3.5. L'humanisme, l'art del Renaixement i del Barroc.

4. La pèrdua de l'estat i el creixement econòmic del segle XVIII.

4.1. La Guerra de Successió (1700-1716).

4.2. Els Decrets de Nova Planta i la fi de l'Estat català. Conseqüències socials, econòmiques i culturals.

4.3. El creixement demogràfic, agrari, comercial i industrial del segle XVIII.

4.4. La vida quotidiana al camp i a les ciutats durant el segle XVIII.

4.5. Cultura i art del segle XVIII.

Procediments

1. Aplicació de la consciència temporal i del temps històric.

1.1. Ús de la cronologia i codis per a la mesura del temps històric.

1.2. Representació gràfica del temps històric pel que fa a successions i simultaneïtats.

1.3. Identificació argumentada d'estructures o fets de diferents durades (temps llarg, mitjà i curt) així com de diversos ritmes.

1.4. Identificació de les continuïtats i canvis a la successió de diversos períodes o moments històrics.

1.5. Elaboració de quadres-resum de caire cronològic sobre determinats aspectes i/o etapes històrics.

2. Obtenció d'informació històrica.

2.1. Utilització de fonts primàries i secundàries

de diversos tipus (textuals, materials, gràfiques, cartogràfiques, numèriques) per a l'obtenció d'informació de naturalesa històrica.

2.2. Utilització de tècniques d'observació directa (visites a museus, monuments, arxius, treballs de camp) i indirecta (diapositives, vídeos) per a l'obtenció d'informació de naturalesa històrica.

2.3. Formulació i plantejament de preguntes o d'hipòtesis.

3. Processament d'informació històrica.

3.1. Identificació, comentari, enumeració, anàlisi, selecció, comparació, organització i classificació de diversos fets històrics segons la seva naturalesa (política, militar, social, econòmica, ideològica, cultural, artística) i a partir de criteris explícits.

3.2. Localització geogràfica de l'àmbit espacial dels diversos fets històrics a través de l'ús de registres cartogràfics.

3.3. Establiment de relacions entre diversos fets de naturalesa històrica.

3.4. Ús de l'empatia històrica.

3.5. Identificació de diverses relacions d'explicació històrica de caràcter causal i intencional en funció de teories prèvies.

3.6. Comprovació de preguntes prèvies o d'hipòtesis formulades.

3.7. Participació en diàlegs o debats sobre fets i interpretacions històriques.

3.8. Resum de fets i explicacions aportats per diferents fonts històriques.

4. Aplicació i comunicació de la informació històrica.

4.1. Aplicació del vocabulari històric en informacions rebudes prèviament o davant de propostes de nova informació.

4.2. Interpretació de fonts textuals de naturalesa històrica.

4.3. Formulació de conceptualitzacions històriques referides a estructures o processos.

4.4. Elaboració i expressió de conceptualitzacions, generalitzacions, explicacions i conclusions sobre fets de naturalesa històrica mitjançant alguns dels registres gràfics, estadístics, textuals, orals, cartogràfics, audiovisuals o informàtics.

4.5. Formulació coherent de dues o més explicacions d'uns mateixos esdeveniments històrics segons les diferents teories prèvies.

4.6. Realització de treballs senzills d'indagació

amb explicitació prèvia dels passos metodològics emprats.

4.7. Formulació de conclusions mitjançant diversos registres.

Valors, normes i actituds

1. Valoració de les pautes de conducta per a la convivència i l'estudi.

1.1. Actitud de tolerància i antidogmatisme.

1.2. Adopció d'una posició crítica a través del coneixement històric.

1.3. Consciència de la complexitat i parcialitat de les aproximacions al passat.

2. Interès per sistematitzar el treball propi.

2.1. Actitud favorable per l'ordre, el rigor i la sistematització del treball.

2.2. Preocupació per la correcta presentació i execució dels treballs.

3. Valoració positiva de la convivència cívica i social.

3.1. Consciència dels drets i deures com a ciutadans.

3.2. Defensa dels drets, les llibertats i el patrimoni de la comunitat.

3.3. Actitud de participació en les institucions cíviques i democràtiques.

4. Respecte, solidaritat i cooperació.

4.1. Sensibilització davant de les manifestacions historicoculturals de les diferents èpoques.

4.2. Respecte i apreciació pel llegat historicocultural del passat.

4.3. Solidaritat i cooperació en els aspectes d'interès comú i en els que beneficien la comunitat.

4.4. Valoració de l'obra cultural en el seu context.

4.5. Sensibilització del fet cultural històric a partir de les visites a museus i monuments.

5. Identitat i relativisme.

5.1. Consciència de pertànyer a una identitat cultural.

5.2. Consciència de les diversitats culturals i socials en el passat.

5.3. Relativització de la pròpia cultura i civilització.

5.4. Valoració de les cultures foranes i les dels temps passats.

5.5. Valoració negativa de qualsevol etnocentrisme.

Objectius terminals

1. Representar d'una manera simultània en alguna mena de registre gràfic alguns dels principals esdeveniments polítics, culturals i socioeconòmics de la història medieval i moderna de Catalunya, i redactar un comentari explicatiu argumentant els criteris de selecció de les dades triades.

2. Realitzar un petit treball d'indagació, personalment o en equip, preferentment d'història local o del patrimoni monumental historicoartístic, referit a l'època medieval o moderna.

3. Analitzar a partir de diverses fonts primàries i secundàries la formació dels comtats catalans, així com les raons que permeten afirmar des de determinades perspectives historiogràfiques la seva independència al final del primer mil·lenni.

4. Identificar alguns aspectes de la vida rural i de les relacions de propietat a partir de fonts primàries o secundàries, utilitzant d'una manera correcta el vocabulari històric aplicable a aquesta època.

5. Explicar alguns trets rellevants de la vida i les aportacions de musulmans, jueus i altres minories a Catalunya durant l'època medieval, comentant algunes de les causes que van motivar la intolerància envers ells.

6. Explicar, a partir d'un exemple concret (sigui d'una senyoria laica o eclesiàstica), les característiques de la societat feudal catalana, i descriure a grans trets alguns aspectes de la vida quotidiana dels senyors (laics o eclesiàstics) i dels pagesos, amb una atenció preferent a la vida quotidiana de les dones d'aquests grups socials.

7. Comentar, a través de mapes històrics, i seguint d'una manera adequada un ordre de passos o accions, les diverses fases de l'expansió territorial de Catalunya al llarg de l'Edat Mitjana.

8. Descriure el funcionament de les principals institucions polítiques medievals situant-les adequadament en el seu context històric, mostrant-ne el caràcter oligàrquic, i explicar el concepte pactisme, emprat pels juristes coetanis i pels historiadors per definir les relacions de poder a la Catalunya medieval i moderna.

9. Analitzar a partir de fonts primàries o secundàries el caràcter, les explicacions i les conseqüèn-

cies de la crisi demogràfica, social i política que va afectar Catalunya durant la Baixa Edat Mitjana.

10. Identificar alguns aspectes de la vida quotidiana a les ciutats catalanes medievals, interpretant-los a partir de fonts primàries.

11. Comentar alguna obra artística romànica o gòtica establint-ne els trets de l'estil, les continuïtats i canvis i els símbols de la mentalitat o imaginari de l'època.

12. Diferenciar, a partir d'un mínim de dues fonts secundàries contraposades, les interpretacions historiogràfiques de la unió dinàstica de la Corona d'Aragó amb Castella com a conseqüència del matrimoni de Ferran II d'Aragó amb Isabel de Castella.

13. Identificar les continuïtats i canvis de l'economia i la societat catalana, basant-se en algunes fonts primàries o secundàries, al llarg dels segles XVI i XVII respecte de la Baixa Edat Mitjana, fent referència específica a les formes de resolució del conflicte remença i a les seves conseqüències per al camp català.

14. Analitzar les continuïtats i canvis del govern de Catalunya durant l'època dels Àustria respecte de l'etapa medieval.

15. Analitzar el fenomen del bandolerisme català a partir de l'estudi d'un bandoler conegut i significatiu en la memòria col·lectiva de l'època.

16. Elaborar un petit treball d'identificació, anàlisi i interpretació del conflicte de la Guerra dels Segadors a partir de diverses fonts primàries i secundàries, comunicant els resultats d'una manera ordenada pel que fa a les explicacions causals, fases, contradiccions socials i polítiques i les seves conseqüències.

17. Identificar els fets històrics que han donat origen a alguns dels símbols de la nacionalitat catalana.

18. Resumir les causes, fases i conseqüències de la Guerra de Successió a Catalunya, analitzant d'una manera específica la pèrdua de la sobirania política i la importància de l'aplicació dels Decrets de Nova Planta.

19. Analitzar a través de fonts primàries i secundàries el procés de creixement econòmic català al segle XVIII, fent referència a l'impacte que va tenir a la vida quotidiana del camp i de les viles i ciutats.

20. Apreciar la validesa del mètode històric com a eina d'anàlisi en l'època actual i ser rigorós en les pròpies anàlisis de situacions històriques, rebutjant les interpretacions simplistes i personalistes.